

UDK 821.512.122; IRSTI 17.07.21

<https://doi.org/10.47526/2025-4/2664-0686.279>Ye. ZHIYENBAYEV¹, Sh. JUMABAYEVA²¹PhD, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
(Kazakistan, Türkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz²PhD Doktora öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
(Türkiye, Ankara), e-mail: shakhida.jumabayeva@gmail.com

OKTAY AKBAL ROMANLARINDA İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI İZLERİ

Özet. Oktay Akbal'ın romanlarında savaş yalnızca tarihsel bir arka plan değil, aynı zamanda bireyin varoluşsal krizlerini tetikleyen güçlü bir atmosfer unsuru olarak yer alır. Savaşın etkisiyle şekillenen bireysel kaygılar, yaşam coşkusu ile ölüm korkusu arasındaki çatışmada yoğunlaşırken; medya araçları, bu belirsizlik ortamının bireyler üzerindeki etkisini daha da derinleştiren unsurlar olarak öne çıkar. Ayrıca, savaş dönemi ekonomik buhranı, sınıfsal ayrışmayı ve etik yozlaşmayı da tetikleyen önemli bir yapı taşı olarak romanlara yansımaktadır. Oktay Akbal'ın İkinci Dünya Savaşıyla ilgili romanlarında savaşın bireyler ve toplum üzerindeki dolaylı etkileri göstermeyi amaçladığımız bu çalışmamız, Akbal'ın özellikle savaş dönemi Türkiye'sindeki sosyal, psikolojik ve kültürel atmosferi nasıl yansıttığını ortaya koymak üzere *Garipler Sokağı*, *Suçumuz İnsan Olmak*, *Batık Bir Gemi*, *İnsan Bir Ormandır*, *Düş Ekmeği* gibi romanlarıyla sınırlandırılmıştır. Araştırma, Akbal'ın savaşın yarattığı korku, belirsizlik ve yalnızlık gibi bireysel duygu durumlarını, medya araçları ve gündelik yaşam ayrıntıları aracılığıyla edebi bir dile dönüştürdüğü varsayımına dayanmaktadır. Çalışmada nitel yöntem esas alınmış; anlatı çözümlemesi ve tematik içerik analizi teknikleri kullanılarak romanlardaki savaşla ilgili anlatılar tahlil edilmiştir. İnceleme sürecinde, karakterler arası diyaloglar, medya temsilleri (radyo, gazete), kültürel hayatın (sinema, müzik) betimleniş biçimi ve ekonomik-toplumsal koşullar ekseninde çözümleme yapılmıştır. Oktay Akbal'ın eserleri İkinci Dünya Savaşı'nın edebi temsili açısından hem bireysel hem de toplumsal düzlemde zengin bir anlatı evreni sunmakta; savaşın psikolojik, kültürel ve sosyal etkilerini güçlü bir edebi perspektifle belgelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Oktay Akbal, İkinci Dünya Savaşı, savaş konusu, psikolojik etki, kamusal ifade, medya, edebi analiz.

Y.B. Zhiyenbayev¹, Sh.K. Jumabayeva²¹PhD, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz²PhD Doctoral Student, Ankara Hacı Bayram Veli University
(Turkey, Ankara), e-mail: shakhida.jumabayeva@gmail.com

*** Bize doğru alıntı yapınız:**

Zhiyenbayev Ye., Jumabayeva Sh. Oktay Akbal Romanlarında İkinci Dünya Savaşı İzleri // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2025. – №4(138). – Б. 119-131. <https://doi.org/10.47526/2025-4/2664-0686.279>

***Cite us correctly:**

Zhiyenbayev Ye., Jumabayeva Sh. Oktay Akbal Romanlarında İkinci Dünya Savaşı İzleri [Reflections of World War II in Oktay Akbal's Novels] // Iasau universitetinin habarshysy. – 2025. – №4(138). – Б. 119-131. <https://doi.org/10.47526/2025-4/2664-0686.279>

Reflections of World War II in Oktay Akbal's Novels

Abstract. In the novels of Oktay Akbal, war appears not merely as a historical backdrop but as a powerful atmospheric element that triggers existential crises in individuals. The personal anxieties shaped by the war intensify within the conflict between the desire for life and the fear of death, while media instruments further deepen the effects of this climate of uncertainty on individuals. Moreover, the economic depression of the war period emerges in the novels as a crucial structural factor that fuels class stratification and moral corruption. This study aims to reveal the indirect effects of the Second World War on individuals and society as depicted in Oktay Akbal's war-related novels. The scope is limited to the following works: *Garipler Sokağı*, *Suçumuz İnsan Olmak*, *Batık Bir Gemi*, *İnsan Bir Ormandır*, *Düş Ekmeği*, which reflect the social, psychological, and cultural atmosphere of wartime Turkey. The research is based on the assumption that Akbal transforms individual emotional states such as fear, uncertainty, and loneliness into a literary language through the use of media tools and everyday life details. A qualitative research method was employed, with a focus on narrative analysis and thematic content analysis. The investigation considers elements such as character dialogues, media representations (radio, newspaper), depictions of cultural life (cinema, music), and socio-economic conditions. Akbal's works provide a rich narrative universe in terms of literary representations of World War II, documenting the psychological, cultural, and social effects of the war with a powerful literary perspective on both individual and societal levels.

Keywords: Oktay Akbal, World War II, the theme of war, psychological impact, public expression, media, literary analysis.

Е.Б. Жиенбаев¹, Ш.К. Джумабаева²

¹PhD, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz

²PhD докторант, Анкара Хаджы Байрам Вели университеті
(Түркия, Анкара қ.), e-mail: shakhida.jumabayeva@gmail.com

Октай Акбал романдарындағы екінші дүниежүзілік соғыс көріністері

Аңдатпа. Октай Акбалдың романдарында соғыс тақырыбы тек тарихи фон ғана ғана емес, жеке тұлғаның болмысына әсер ететін күш ретінде де сипатталады. Оның шығармаларындағы кейіпкерлердің соғысқа қатысты мазасыз ойлары өмірге деген құштарлық пен өлім жайлы қорқыныш сезімі арқылы бейнеленеді. Сонымен қатар соғыс кезеңіндегі бұқаралық ақпарат құралдарындағы соғыс жайлы материалдардың ықпалы көрсетіліп, экономикалық дағдарыстың әсерінен қоғамның әлеуметтік сыныпқа бөлінуі мен менталитеттің төмендеуі туралы сөз қозғалған. Зерттеудің мақсаты – Октай Акбалдың екінші дүниежүзілік соғыс жайлы шығармаларындағы сұрапыл шайқастың адамдар мен қоғамға әсерін көрсету болып табылады. Зерттеу аясында Екінші дүниежүзілік соғыс жылдарындағы Түркияның әлеуметтік, психологиялық және мәдени атмосферасы бейнеленген «Ғажайыптар көшесі» (*Garipler Sokağı*), «Адам болу – біздің күнәміз» (*Suçumuz İnsan Olmak*), «Батқан кеме» (*Batık Bir Gemi*), «Адам – орман» (*İnsan Bir Ormandır*) және «Түстің наны» (*Düş Ekmeği*) романдары қарастырылды. Акбалдың шығармаларында соғыстың әсерінен туындаған қорқыныш пен уайым сияқты сезімдер бұқаралық ақпарат құралдары мен күнделікті өмірдегі сипатымен ұштастырылған. Зерттеуде сапалық әдіс қолданылып, тақырыпқа арқау болған романдардағы соғысқа қатысты мазмұнды талдау техникасы пайдаланылды. Талдау барысында авторлар кейіпкерлер арасындағы диалогтар, медиа

(радио, газет), мәдени өмірдің көрінісі (кино, музыка) және экономикалық-әлеуметтік жағдайларға тоқталады. Оқтай Акбалдың шығармаларында соғысқа қатысты психологиялық, мәдени және әлеуметтік толғаныс әдеби тұрғыдан бейнеленген.

Кілт сөздер: Оқтай Акбал, екінші дүниежүзілік соғыс, соғыс тақырыбы, психологиялық әсер, қоғамдық көрініс, медиа, әдеби талдау.

Е.Б. Жиенбаев¹, Ш.К. Джумабаева²

¹PhD, *Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави (Казахстан, г. Туркестан), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*

²PhD докторант, *Университет Анкары Хаджи Байрам Вели (Турция, г. Анкара), e-mail: shakhida.jumabayeva@gmail.com*

Отражения второй мировой войны в романах Оқтай Акбала

Аннотация. В романах турецкого писателя Октая Акбала война изображается не только как исторический фон, но и как мощный атмосферный элемент, провоцирующий экзистенциальные кризисы личности. Персонажи его произведений находятся между жадой жизни и страхом смерти. В этом контексте средства массовой информации (радио, газеты) представлены как источники, усиливающие тревожность. Темы экономического кризиса, социальных проблем и морального разложения в военные годы также находят отражение в его романах. В данном исследовании ставится цель показать косвенные последствия Второй мировой войны для личности и общества через романы Октая Акбала, посвященные данной теме. Объектом анализа стали романы *Garipler Sokağı, Suçumuz İnsan Olmak, Batık Bir Gemi, İnsan Bir Ormandır, Düş Ekmeği* отражающие социальную, психологическую и культурную атмосферу Турции времён войны. В этих произведениях эмоциональные потрясения, вызванные войной, такие как страх, неопределённость и одиночество, переданы посредством литературного языка через повседневные реалии и средства массовой информации. Исследование основывается на качественном методе и реализовано с применением нарративного анализа и тематического контент-анализа. В процессе анализа внимание уделялось диалогам между персонажами, отражению средств массовой информации (радио, газеты), описанию культурной жизни (кино, музыка), а также социально-экономическим условиям. Произведения Октая Акбала представляют собой богатое повествовательное пространство в контексте литературного отражения Второй мировой войны как на индивидуальном, так и на общественном уровнях. Психологические, культурные и социальные аспекты войны мастерски изображены автором с использованием художественных приёмов.

Ключевые слова: Оқтай Акбал, вторая мировая война, тема войны, психологическое воздействие, общественное выражение, медиа, литературный анализ.

Giriş

Savaş, insanlık tarihinde yalnızca fiziksel yıkımın değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal hafızada derin psikolojik izlerin kaynağıdır. Bu çok boyutlu gerçeklik, edebiyat gibi temsil araçlarında yalnızca tarihsel bir olgu olarak değil; aynı zamanda bireyin varoluşsal bunalımlarını, etik sorgulamalarını ve toplumun dönüşen yapısını anlatan simgesel bir çerçeveye dönüşür. Özellikle İkinci Dünya Savaşı, etkisi doğrudan cephe deneyimine dayanmayan ülkelerde bile gündelik yaşamı, ekonomik yapıyı ve psikolojik atmosferi köklü biçimde etkilemiştir. Türkiye

savaşa doğrudan katılmamış olsa da, savaşın yol açtığı toplumsal huzursuzluk, ekonomik sıkıntılar ve kültürel dalgalanmalar, dönemin edebi metinlerinde etkili biçimde yansıtılmıştır.

Bu bağlamda, Oktay Akbal'ın romanları, savaşın birey üzerindeki dolaylı etkilerini betimleme konusunda dikkat çekici örnekler sunar. Akbal'ın eserlerinde İkinci Dünya Savaşı, yalnızca tarihsel bir arka plan değil; bireyin iç dünyasında beliren korku, yalnızlık, kaygı ve ölümle yüzleşme gibi duygusal durumların belirleyici atmosferi olarak yer alır. Radyo ve gazete gibi medya araçları ile toplumsal gerçekliklerin gündelik yaşamla buluştuğu bu metinlerde, savaşın fiziki çatışmaları kadar, bireyin içsel çatışmaları da ön plandadır. Dolayısıyla savaş, Akbal'ın edebi dünyasında ahlaki çözülme, sınıfsal ayrışma, ekonomik kriz ve kültürel kimlik sorunları ile birlikte çok katmanlı bir biçimde temsil edilir.

Makalenin amacı, Oktay Akbal'ın edebi eserlerinde savaşın çok katmanlı etkilerini analiz etmek ve bu etkilerin bireyden topluma uzanan yansımalarını tartışmaktır. Bu bağlamda, savaş yıllarında karakterlerin yaşadığı korku ve endişelerin yanı sıra, Akbal'ın romanlarında sıkça rastlanan radyo ve gazete haberlerinin savaşın bireyler üzerindeki algısını nasıl şekillendirdiği ele alınmıştır. Böylece, Oktay Akbal'ın romanları üzerinden İkinci Dünya Savaşı'nın edebiyattaki yansımalarına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın kapsamı, yalnızca üç romanla sınırlı tutulmuş, Akbal'ın öykü, deneme ve gazetecilik ürünleri araştırma dışı bırakılmıştır. Ele alınan metinler, savaş yıllarının sosyal, psikolojik ve kültürel panoramasını temsil etme kapasiteleri doğrultusunda seçilmiştir. Araştırmanın temel varsayımı, Oktay Akbal'ın savaş temasını bireyin varoluşsal sorgulamalarına açılan bir zemin olarak kurguladığı ve savaşın dışsal etkilerini içsel bir edebi forma dönüştürdüğüdür.

Araştırmanın temel problemi, Oktay Akbal'ın *Garipler Sokağı*, *Suçumuz İnsan Olmak*, *Batık Bir Gemi*, *İnsan Bir Ormandır*, *Düş Ekmeği* adlı romanlarında İkinci Dünya Savaşı'nın bireysel ve toplumsal düzeyde ne şekilde işlendiği, bu bağlamda hangi anlatı stratejilerinin ve temaların öne çıktığıdır. Savaşın Türk toplumuna dolaylı etkilerini bireyin zihinsel dünyasında açığa çıkaran edebi temsil biçimlerini irdelenip, yazarın savaş atmosferini nasıl inşa ettiği, medya araçlarının metinlerdeki işlevi, kültürel yaşamın nasıl resmedildiği ve bireysel duyguların (korku, kaygı, umutsuzluk) nasıl betimlendiği analiz edilmiştir. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı'nın bireysel ve toplumsal düzeydeki etkileri Oktay Akbal'ın anlatılarında nasıl yansıma bulduğu dört ana eksenle ele alınmıştır. İlk olarak, “İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye ve Edebiyata Etkileri” başlığı altında savaşın doğrudan taraf olmayan Türkiye toplumunda oluşturduğu ekonomik zorluklar, siyasal belirsizlikler ve kültürel dönüşüm süreci irdelenmiştir. Ardından, “Romanların Tematik Analizi: Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar” bölümünde Akbal'ın karakterleri aracılığıyla savaş yıllarındaki yoksulluk, sınıfsal ayrışma ve geçim mücadelesi temsilleri değerlendirilmiştir. “Savaş Korkusu ve Psikolojik Yıkım” başlığında, savaşın bireylerin iç dünyasında oluşturduğu korku, yalnızlık ve varoluşsal kaygılar anlatı çözümlemeleriyle ele alınmıştır. “Radyo ve Gazetelerle Savaşın İçinde: Tartışmalar ve Endişeler” bölümünde dönemin medya araçlarının bireysel algı ve toplumsal ruh hali üzerindeki belirleyici etkileri tartışılmıştır. Bu alt başlıklar, savaşın doğrudan çatışma alanlarının ötesine geçen etkilerini, edebiyat aracılığıyla anlamaya yönelik çok katmanlı bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Araştırma yöntemleri ve materyalleri

Yöntem olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş; metinlerde anlatı çözümlemesi ve tematik içerik analizi uygulanmıştır. İnceleme sürecinde karakterler arası diyaloglar, medya temsilleri (radyo, gazete), kültürel hayatın betimleniş (sinema, müzik) ve sosyo-ekonomik yapı unsurları detaylı biçimde analiz edilmiştir. Ayrıca, çözümlemeler sırasında Şerif Aktaş'ın edebi tahlil yöntemi esas alınarak zihniyet, tema, zaman, mekân ve dil/anlatım gibi katmanlara özel önem verilmiştir.

Bu bağlamda elde edilen bulgular, Oktay Akbal'ın romanlarında savaşın yalnızca dışsal bir olay değil, birey-toplum ilişkisini yeniden şekillendiren derin bir zihinsel ve kültürel kriz olarak ele alındığını göstermektedir. Akbal, savaşın yarattığı belirsizlik ortamında bireyin yaşama tutunma çabasını, gündelik ayrıntılar içindeki içsel çözümü ve toplumsal dayanışmanın zayıflamasını edebi bir bütünlük içinde ortaya koyarak, İkinci Dünya Savaşı'nın Türk edebiyatındaki en incelikli temsillerinden bazılarını üretmiştir.

Inceleme ve Tartışmalar

1. İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye ve Edebiyata Etkileri

İkinci Dünya Savaşı, 1939-1945 yılları arasında tüm dünyayı etkisi altına alırken, Türkiye savaşın dışında kalarak tarafsızlığını koruma politikasını benimsemiştir. Ancak bu tarafsızlık, ülkenin savaştan doğrudan etkilenmediği anlamına gelmez. İkinci Dünya Savaşı'na doğrudan katılmamış olmasına rağmen, savaşın içine çekilme olasılığına karşı askeri ve siyasi alanlarda çeşitli önlemler almıştır. Ancak savaşa yönelik bu hazırlıklar, ülkenin ekonomisi üzerinde ciddi bir yıkıcı etki yaratmıştır [1, s. 48]. Savaş yılları, Türkiye'de ekonomik sıkıntılar, siyasi belirsizlikler ve toplumsal huzursuzlukların arttığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'nin getirdiği büyük yıkımlar, ekonomik ve sosyal yaşamı olumsuz etkilemişti. Bu durum, ekonominin az gelişmiş, ithalata bağımlı ve hassas yapısının yanı sıra, İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin daha da hissedilmesine neden oldu [1, s. 83].

Savaş dönemi Türkiye'sinde, artan pahalılık ve karaborsayla mücadele amacıyla hükümet bir dizi ekonomik önlem almıştır. Bu kapsamda, fiyat denetimi, karne sistemi ve zorunlu alımlar uygulanmıştır. Belirli malların azami kâr oranları belirlenmiş, bu oranların dışına çıkılması yasaklanmıştır. Ayrıca temel tüketim maddeleri karne ile dağıtılmış ve bazı tarımsal ürünlerin devlete zorunlu olarak satılması sağlanmıştır. 1942'de tarım seferberliği ilan edilmiş, kırsal iş gücünün eksikliğini gidermek amacıyla Köy Enstitüleri'nden yararlanılmıştır. Ancak bu önlemler, kırsal kesimden kentsel bölgelere yeterli gıda akışını sağlamada yetersiz kalmıştır. Fiyat Murakabe Komisyonları gibi yapılar oluşturulmuşsa da insan kaynağı, donanım eksikliği ve piyasa bilgisi yetersizliği nedeniyle bu denetim süreçleri etkisiz olmuştur. Ekmek ve diğer temel gıda maddelerine getirilen karne uygulaması hem toplumda hoşnutsuzluğa yol açmış hem de karaborsa gibi manipülasyonların artmasına neden olmuştur. Devlet, özellikle ekmek üretimi ve dağıtımında kontrol sağlamada başarısız olmuş ve bu sorunlar savaş sonuna kadar devam etmiştir [2, s. 80]. Tüm bu sorunlar, bireylerin yaşam koşullarını doğrudan etkilerken, toplumsal dayanışmayı zayıflatmış ve sınıfsal gerilimleri artırmıştır.

Bu atmosfer, bireylerin psikolojik dünyasında korku, yalnızlık ve aidiyetsizlik gibi duyguların ön plana çıkmasına neden olmuştur. Savaşın yarattığı ekonomik ve toplumsal baskılar, sadece dönemin sosyal yaşamında değil, aynı zamanda edebiyatında da kendine güçlü bir yer bulmuştur.

Türk edebiyatı, İkinci Dünya Savaşı'nın dolaylı etkilerini özellikle toplumsal gerçekçi eserlerde işlemiştir. Bu dönemde yazılan eserlerde, bireylerin yaşadığı ekonomik zorluklar, toplumsal huzursuzluklar ve savaşın yarattığı belirsizlik atmosferi sıklıkla ele alınmıştır. Tarafsız kalmış bir ülkenin savaşı “dışarıdan” gözlemlemesi, ancak bu sürecin ekonomik ve psikolojik etkilerini derinden yaşaması, edebiyatta daha çok bireysel ve toplumsal sorunlar üzerinden işlenmiştir.

Savaş döneminde ortaya çıkan bu eserler, bireyin yalnızlığı, korkuları ve ahlaki çöküşü gibi temaları ele alarak, dönemin ruhunu anlamamıza katkı sunmuştur. Oktay Akbal, bu yazarlar arasında dikkat çeken bir isimdir. Onun eserlerinde, savaşın birey ve toplum üzerindeki etkileri, sade bir anlatım ve psikolojik derinlikle yansıtılmıştır. Akbal, Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olarak, özellikle bireyin iç dünyasını, toplumsal değişimlerin birey üzerindeki etkilerini ve gündelik yaşamın ayrıntılarını ustalıkla ele alan bir romancı olarak tanınır. 1923 yılında

İstanbul’da doğan Akbal, edebiyat yaşamına hikâyecilikle başlamış, ancak roman, deneme ve gazetecilik alanlarında da önemli eserler vermiştir. Eserlerinde zamanlar arasında ustalıkla geçiş yaparak hem geçmişini hem de şimdiki zamanı bir arada işler. Çoğu anlatısında kişisel hatıralarına sıkça yer verir ve bu hatıralar, eserlerinin temel yapı taşlarından birini oluşturur. Ayrıca, aynı mekan ve karakterlere farklı eserlerinde tekrar tekrar dönerek, onları farklı bakış açılarıyla ele almayı tercih eder [3, s. 387]. Bu yöntem, Akbal’ın eserlerine hem süreklilik hem de derinlik katar.

Oktay Akbal’ın yanı sıra, Peyami Safa, Kemal Tahir, Yahya Kemal gibi yazarlar da bu dönemin toplumsal ve bireysel zorluklarını eserlerinde işleyen isimlerdir. Özellikle toplumsal gerçekçi edebiyatın öne çıktığı bu dönemde, sınıfsal eşitsizlikler, yoksulluk ve toplumsal çöküş gibi temalar, Türk edebiyatının önemli bir parçası haline gelmiştir.

Oktay Akbal’ın eserlerinde sıkça rastlanan bireysel kaygılar ve psikolojik gerilim unsurları, yazarın gençlik yıllarında karşılaştığı tarihsel olaylarla doğrudan ilişkilidir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın başlangıcı, Akbal’ın gençlik dönemine denk gelmiş ve onda derin bir kaygı yaratmıştır. Bu durumu şu sözleriyle ifade eder: “İşte savaş da o Ağustos sonunda çıktı. Radyolarda korkunç sesler dinliyorduk içimiz ürpererek. Onuncu sınıfa geçmişim: Tam askere alınıp cepheye gitme yaşı. İlk dünya savaşında böyle olmuştu, benim yaşımın öğrencileri Çanakkale’ye gitmişti, Sarıkamış’a, Galiçya’ya... Eylül 1939 hüznün doluydu... korku doluydu... umutsuzluk doluydu. Gençlik çağıma bütün bu ağır yükleri içimde taşıyarak giriyordum. Benim tüm kuşağım... Er geç Türkiye’nin de katılacağı bir savaşta ölüp gitmek miydi yazgımız?” [4, s. 16]. Bu alıntıda Akbal, savaşın bireysel psikoloji üzerindeki yıkıcı etkisini, kendi kuşağının ortak bir korkusu olarak ele alır. Yazar, gençlik yıllarında savaşa katılma ihtimalinin yarattığı belirsizliğin yanı sıra, edebi kimliğini inşa edemeden hayattan kopma düşüncesini de büyük bir kaygıyla dile getirir: “En büyük üzüntüm, yazar olarak tanınmadan dünyadan ayrılmaktır.” [4, s. 16] Bu ifadeler, onun yazarlık serüveninde en başından itibaren derin bir varoluşsal kaygı taşıdığını göstermektedir. Bu noktada (Tablo 1), Akbal’ın eserlerinde sıkça rastlanan melankoli, kaçış isteği ve umutsuzluk temalarının, onun savaş yıllarında şekillenen psikolojisiyle bağlantılı olduğu söylenebilir.

Tablo 1 – İkinci Dünya Savaşı’nın Türkiye ve Oktay Akbal Edebiyatına Yansımaları

Alan	Türkiye’de Durum	Akbal’ın Romanlarındaki Yansıması
Ekonomik Etki	Karne sistemi, karaborsa, fiyat denetimi, kıtlık	Geçim sıkıntısı, ekmek karnesi sahneleri, sınıfsal ayırım
Toplumsal Etki	Toplumsal huzursuzluk, sınıfsal gerilim, ahlaki çöküş	Sokağın atmosferi, karakterler arası ilişkilerde sınıf farklılıkları
Psikolojik Etki	Yalnızlık, korku, aidiyetsizlik	Gençlik korkuları, ölüm endişesi, umutsuzluk temaları
Edebi Yansıma	Toplumsal gerçekçilik, bireysel travmalar	Savaşın dolaylı temsili, medya temelli anlatı, içsel monologlar

Akbal’ın eserlerinde ise İkinci Dünya Savaşı’nın dolaylı etkileri, bireysel kaygılar ve toplumsal sorunlar üzerinden ele alınarak, savaşın Türkiye üzerindeki izlerini farklı bir bakış açısıyla sunar. Onun eserlerinde, savaşın doğrudan çatışmaları değil, bu çatışmaların yarattığı toplumsal ve bireysel travmalar ön plandadır.

2. Romanların Tematik Analizi: Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar

Türk halkı, savaşın etkilerini yalnızca konuşmakla kalmaz, aynı zamanda savaşın yol açtığı birçok zorlukla da yüzleşir. Yoksulluk, artan fakirlik, gıda kıtlığı ve ilaçların karaborsaya düşmesi gibi sorunlar, sağlık problemlerini beraberinde getirir. Bu durum, hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı zarar görmüş bir neslin ortaya çıkmasına neden olur [5, s. 31]. Oktay Akbal’ın romanları, İkinci Dünya Savaşı’nın toplumsal ve bireysel yaşam üzerindeki dolaylı etkilerini çarpıcı bir şekilde

yansıtır. Türkiye, savaşa fiilen katılmamış olmasına rağmen, dönemin ekonomik zorlukları ve toplumsal çalkantıları, halkın günlük yaşamını derinden etkilemiştir. Yazar, savaş yıllarındaki yokluk ve geçim sıkıntısını şu sözlerle dile getirir: “Sonra yoksulluk, yokluk, ekmek karnesi, karartma geceleri, her an savaşa girdik gireceğiz heyecanı... Para kazanmak için yine yazılar yazmak, çeviriler yapmak” [4, s. 17]. Akbal, bu çalkantıları romanlarında hem bireylerin yaşam mücadelesi hem de toplumun genel yapısındaki değişimler üzerinden ele almıştır. Savaş döneminin ekonomik sıkıntıları, kıtlık, karne uygulamaları ve sınıfsal ayrışma gibi sorunlar, onun eserlerinde ana temalardan biri haline gelmiştir.

Özellikle Garipler Sokağı ve Batık Bir Gemi romanlarında, dönemin ekonomik sorunları, karakterlerin yaşam koşullarına ve aralarındaki ilişkilerin dinamiklerine etkiye bulunarak anlatılır. Ekonomik zorluklar ve karne uygulamaları, yalnızca bir dönemin gerçekliği değil, aynı zamanda insan ilişkilerinde çelişkileri ve sınıfsal ayrışmaları da ortaya koyar. Oktay Akbal, bu ayrışmayı şu sözlerle okuyucuya taşır: “Yakında ekmek karnesi için bana gelirler, nenin nesi olduğunu o zaman anlarız, fakat oldukça zengin kimselere benziyorlar” [6, s. 58]. Karne uygulamaları, yalnızca ekonomik sıkıntıların değil, aynı zamanda toplumun ahlaki çelişkilerinin de bir aynası olmuştur. Oktay Akbal, bu durumu ironiyle harmanlanmış şu sözlerle çarpıcı bir şekilde ifade eder: “Çocukları yarın gönder de karneleri vereyim, ölmüşlerin nüfusları olmasın ama, diye güldü” [6, s. 59]. Bu cümle, bireylerin hayatta kalma mücadelesinin etik sınırlarını nasıl zorladığını gözler önüne seriyor.

Suçumuz İnsan Olmak romanında, geçmişin acıları ve sıkıntıları daha farklı bir şekilde hatırlanır. Akbal, savaş yıllarını hatırlayan bir karakterin bakış açısını şu şekilde ifade eder: “İkinci Dünya Savaşının en acı yıllarını yaşıyorlardı. Sıkıntıların içinde, hayata pencerelerin arkasından gülüyorlardı. Ne ekmek sıkıntısı, ne savaş endişesi vardı onlarda” [7, s. 18]. Geçmişin zorlukları, zamanla daha uzak bir anı gibi hatırlanır, ama o yılların acısı hala iz bırakır. İkinci Dünya Savaşı’nın yoksulluk ve kıtlık yıllarında, paranın ve yaşamın değeri büyük bir değişim gösterdi. Akbal, bu dönemin ekonomik koşullarını, karakterlerin gözünden şöyle anlatır: “Kör Hafızın karısı için bu büyük paraydı, o günlerde on lira ile ev bile kiralanabilirdi. Henüz ekmekler bozulmamıştı. Her şey su kadar ucuz sayılabilirdi.” [6, 52], “Pahalıydı yaşam, savaş vardı. Geçim zordu” [8, s. 88]. Akbal’ın romanlarında (Tablo 2), geçmişin ucuz ve rahat dönemleri, savaşın etkisiyle değişen toplumsal ve ekonomik yapıyı gözler önüne serer. O dönemde on lira ile sağlanan yaşam standartları, savaşın getirdiği yoksulluk ve kıtlıkla karşılaştırıldığında, büyük bir fark ortaya çıkar.

Tablo 2 – Romanlarda Ekonomik ve Toplumsal Sorunların Tematik Temsili

Tema	Savaş Dönemi Türkiye	Akbal’ın Romanlarındaki Temsili
Yoksulluk	Kıtlık, karne sistemi, mal ve gıda azlığı	Karakterlerin ekmek karnesi için çabası, geçim sıkıntısı
Karaborsa	Temel ihtiyaçların yasa dışı ticareti	Karnelerin kötüye kullanımı, karaborsa sahneleri
Sınıfsal Ayrım	Gelir eşitsizliği, sosyal dengesizlik	Zengin-fakir karakterler arası gerilim, alaycı diyaloglar
Toplumsal Çöküş	Ahlaki değerlerin zayıflaması	İnsanların etik dışı davranışlara yönelmesi
Geçim Mücadelesi	Devletin yetersiz müdahalesi, halkın bireysel çabaları	Yazarlık, çeviri gibi işler üzerinden para kazanma sahneleri

Yazarın romanlarında, İkinci Dünya Savaşı yıllarının toplumsal atmosferi yalnızca savaşın doğrudan etkileriyle değil, aynı zamanda dönemin kültürel hayatıyla da ele alınır. “Bu sinema İkinci Dünya Savaşı yıllarının sineması. Ben, burada yaşadım o yılları. Sinemalar azdı, filmler de tek tük

gelirdi Amerika'dan. Kapı açılınca millet dolardı içeri" [9, s. 32] ifadeleri, savaş yıllarındaki sosyo-kültürel koşulların bireysel deneyimlere nasıl yansıdığını göstermektedir. Savaş döneminin ekonomik ve siyasi şartları, sinema gibi eğlence araçlarının erişilebilirliğini sınırlamış; ancak bu kısıtlılık, sinemayı toplumsal dayanışmanın ve ortak deneyimlerin merkezi bir unsuru haline getirmiştir.

3. Savaş Korkusu ve Psikolojik Yıkım

Savaş, yalnızca fiziksel yıkımlarıyla değil, aynı zamanda bireylerin ruhsal dünyasında yarattığı derin izlerle de tarihe geçmiştir. İkinci Dünya Savaşı, cephede ve cephe gerisinde bireylerin ve toplumların zihinsel ve duygusal dengelerini sarsan yıkıcı etkiler bırakmıştır. Oktay Akbal'ın romanlarında, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı endişe ve belirsizlikler sıkça işlenmiştir. Yazar, özellikle savaşa katılma ihtimalinin bireylerde yol açtığı korkuyu ve genç yaşta yaşamdan kopma düşüncesinin yarattığı trajediyi güçlü bir şekilde dile getirir. Düş Ekmegi romanında yazar, 1940'lı yıllarda, lise son sınıfta okuyan bir grup gencin aşkları, sanat arayışları, dostlukları, özlemleri ve umutları işlenir. II. Dünya Savaşı'nın etkileri altında, 1940 gençliğinin hissettiği endişeler ve savaş nedeniyle yaşamlarını tam anlamıyla yaşayamadan ölme korkusu eserin temel temasını oluşturur [10, 66]. "Oysa yıl 1940'tı. Şubat'ın bir akşam saati. Savaş kopmuştu Avrupa'da. Polonya ezilmişti birkaç haftada. Belki bir gün biz de girecektik bu savaşa. Kimbilir nerede, nasıl bir ölüm bekliyor bizi" [11, 14] satırlarıyla bu atmosferi çarpıcı bir şekilde yansıtır. Savaşın yarattığı belirsizlik ve korku yalnızca bireylerin iç dünyalarında değil, karakterler arası diyaloglarda da kendini gösterir. Bu diyaloglar, dönemin toplumsal ruh halini anlamak için güçlü bir araç sunar:

"-Sen de mi aynı şeyleri düşünüyorsun? dedi.

-Ne onlar dediğin?

-Savaş.

-Biz de girer miyiz dersin?" [11, s. 14].

Akbal, mahalle ölçeğinde yarattığı bu atmosferle, savaşın insan hayatındaki her düzeydeki etkisini "Ardından İkinci Dünya Savaşı başladı, korku ve telâş mahalleyi istilâ etti" [6, s. 75] cümlesiyle, savaşın yalnızca ulusal ya da uluslararası bir mesele olarak kalmadığını, aynı zamanda toplumsal dokuyu ve bireylerin en temel yaşam alanlarını dahi etkilediğini ortaya koyar.

Savaşa katılma ihtimali olan ülkelerdeki bireylerin zihinlerinde yarattığı korku ve belirsizlikle de tarihe damga vurmuştur. Akbal, "Mussolini ile Hitler buluşmuşlar..." diye başlayan bu içsel monologunda, bir gencin savaş karşısındaki endişelerini, hayata ve geleceğe dair kırılan umutlarını dile getirir: "Bir savaş öncesinde miyiz? Acayip bir dünyadayız, eylül'den beri Avrupa savaş içinde, ama Fransızlarla İngilizler saldırıya geçmiyorlar. Almanlar da öyle. Belki de vazgeçerler bu saçmalıktan. Bir korku büyüyor içimde, ya biz de girersek savaşa? Antlaşma var, İngilizlerle Fransızlarla. Lise sıralarındakiler de savaşa gidermiş. Hiç sevmiyorum savaşı. Git zehirli gazlara, makineli tüfeklere öl, yaralan, sakat kal. Yaşım on yedi. Hiç yaşamadım daha. Kim yaşadım diyebilir zaten? O da başka. Seksenindeki bile yaşama dört elle sarılıyor. Mussolini ne görüştü Hitler'le? Önümüzdeki aylar çok şeye gebe. İlyaz, gençliğimizin son yazı, son mutluluk çağı olmasın?" [11, s. 31], "Ya biz ne olacağız? Korkuyorum, ne talihsiz kuşakmışız, tam yetişme dönemimizde bu dünya savaşı!.. Belki de, bir-iki yıl sonra ben de yokum, arkadaşlarım da yok!.. Bu sevilir, aramalar, özleyişler, gerçekleşmeden, yeryüzünden silinip gideceğiz..." [11, s. 88]. Bu ifadeler, genç bir bireyin, savaşın gölgesinde yaşama tutunma çabası ve endişeleri, Oktay Akbal'ın sade fakat güçlü anlatımıyla okurun yüreğine işler.

Savaş, sadece cephede kaybedilen hayatlarla değil, savaşın gölgesinde büyüyen bir neslin hayallerini ve umutlarını yok etmesiyle de trajiktir. Akbal'ın eserlerinde bu trajedi, gençlerin iç dünyalarında savaşın yarattığı derin kaygılar ve hayata tutunma arzusu üzerinden işlenir: "Hem bu savaş dünyasında yarın ne olacağız belli mi? Belki son sınıfta askere alacaklar. İlk dünya savaşındaki gibi. Trakya Cephesi, Doğu Cephesi. Daha yirmisine gelmeden yok olup gitmişiz. Ben

ve arkadaşlarım. Yaşamadan daha!.. Duymadan en küçük bir sevinç... Sevdığım kıza elimi değdirmeden... İçimdeki duyguları kâğıt üstüne dökmeden...” [11, s. 79] bu içsel monolog, genç bir bireyin henüz yaşama başlamadan savaş tarafından yok edilme korkusunu çarpıcı bir şekilde yansıtır. Batık Bir Gemi romanındaki “Savaş yıllarıydı. Askerlik kampından yeni dönmüştük. Saçlarımız kesikti. Yüzlerimiz yanmış. Savaşa ha girdik, ha gireceğiz. Öyle korkulu bir yaz mevsimi” [8, s. 16], “Dünya savaş içindeydi. Her an askere çağırılmanın korkusu... Savaşa girdik gireceğiz. Tehlikeli kara bulutlar tepemizde uçuşuyor” [8, s. 14] satırları, bireylerin zihnindeki sürekli belirsizlik ve korkuyu da gözler önüne serer.

Oktay Akbal’ın eserlerinde, savaşın bireyler üzerindeki psikolojik etkileri ve bu etkilerin yaşam coşkusuyla olan paradoksal ilişkisi dikkat çekicidir. “Savaş korkusu muydu bizde yaşama coşkusu yaratan?” [8, s. 19] ifadesi, savaşın yarattığı belirsizlik ve korkunun bireyleri hayata daha sıkı sarılmaya yönlendirdiği olasılığını sorgular. Bu cümle, hem savaşın trajik doğasına hem de insanın yaşama tutunma içgüdüsüne dair (Tablo 3) derin bir analiz sunar.

Tablo 3 – Savaş Korkusu ve Psikolojik Yıkımın Temsili (Akbal Romanları Bağlamında)

Tema	Savaş Dönemi Türkiye	Akbal’ın Romanlarındaki Temsili
Savaş Korkusu	Askerlik ihtimali, cephe beklentisi, genel belirsizlik	Karakterlerin sürekli savaş dedikoduları arasında tedirginliği
Gençlik Endişesi	Gençlerin eğitim sırasında savaşa alınma korkusu	Lise öğrencilerinin iç monologlarında askerlik kaygısı
Varoluşsal Kaygı	Hayatın anlamı ve geleceğe dair güvensizlik	“Yazar olmadan ölmek” korkusu, yaşamı tam yaşayamama hissi
Ölüm Korkusu	Cepheye gitmeden önce ölme endişesi	Ölümün gençlik hayallerini yarım bırakması korkusu
Yaşama Tutunma	Hayatta kalma arzusu, umuda sarılma eğilimi	Savaş ortamında yaşama coşkusu ve yazma arzusu
Gerçeklikten Kaçış	Alkol, eğlence, hayal dünyasına sığınma	İçki, uydurma aşklar, anlık hazlarla savaş gerçeğinden kaçış

Savaşın bireyleri nasıl hayatta kalma güdüsüne ve gerçeklerden kaçış yollarına yönelttiğini gözler önüne seren “Savaş kapımızdaydı. İstanbul boşaltılmıştı. Trenler parasız taşıyordu insanları Anadolu kentlerine, kasabalarına. Bizim gideceğimiz yer yoktu. Fatih’teki küçük evde ana oğul yaşayım gidiyorduk. Her an askere alınmak, her an cepheye sürülmek, bira Alman kurşunuyla yirmisine gelmeden kopmak yeryüzünden... En iyisi içmektir, zorla aşklar yaratmaktır, uydurmaktır” [8, s. 59] ifadeleri, genç yaşta ölüm korkusuyla karşılaşan bir bireyin, bu travmayı içki ve sahte ilişkilerle aşma çabası, savaşın bireylerin yaşamlarına nüfuz eden etkisini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

4. Radyo ve Gazetelerle Savaşın İçinde: Tartışmalar ve Endişeler

İkinci Dünya Savaşı döneminde gazete ve radyo gibi medya araçları, savaşın gelişmelerini aktarmakla kalmayıp, toplumun duygu dünyasını şekillendiren birer araç hâline gelmiştir. Oktay Akbal’ın eserlerinde, karakterlerin gazete manşetlerini okuyarak, radyo yayınlarını dinleyerek savaşı takip ettikleri ve bu bilgiler ışığında kendi aralarında tartıştıkları görülür. Bu tartışmalar, hem savaşın bireyler üzerindeki etkilerini hem de dönemin toplumsal atmosferini anlamak açısından önemli ipuçları sunar. Yazar’ın Garipler Sokağı romanında, karakterler arasındaki savaş odaklı tartışmalar, dönemin toplumsal endişelerini ve bireylerin belirsizlik karşısındaki tepkilerini yansıtan önemli bir anlatım unsuru olarak karşımıza çıkar. Roman boyunca karakterler, gazete ve radyo haberleri aracılığıyla savaşın gelişmelerini takip ederken, bu bilgileri kendi hayatları ve geleceğe dair kaygıları çerçevesinde yorumlar. Bu tartışmalar, toplumsal bilinçaltını şekillendiren

dinamiklerin bir göstergesidir. Akbal, bu diyaloglar aracılığıyla savaşın gündelik hayata nüfuz edişini ve bireylerin hayatta kalma güdüsü ile entelektüel sorgulama arasındaki ikilemini başarılı bir şekilde ortaya koyar.

Adı geçen romanda, savaşın bireysel ve toplumsal boyutları, gündelik yaşamın sıradan sohbetlerine yansıtılarak etkileyici bir şekilde işlenir. “Gazeteyi indirip katladı, öksürerek konuştu: - İkinci cephe üzerinde lâflar arttı, bu da masala döndü artık...” [6, s. 98] ifadeleriyle başlayan bu pasaj, savaşın belirsizlikleri ve getirdiği yorgunlukla şekillenen toplumsal ruh halini yansıtır. Karakterler arasında geçen diyaloglar, halkın sınırlı bilgiye dayalı olarak uluslararası siyaset ve savaş stratejileri hakkında görüş bildirme çabasını açıkça ortaya koyar.

Gazete ve radyodan savaşın dünya genelindeki gelişmelerini takip eden insanlar, edindikleri bilgiler ve yaşam görüşlerine göre kendi fikirlerini ifade ederler [5, s. 69]. Ustabaşı ve Tevfik arasındaki tartışmalar, savaşın getirdiği belirsizliklerin ve medya aracılığıyla yayılan bilginin toplumdaki yansımalarını gözler önüne serer. “Bu Çörçil yaman herif dedi. Göreceksiniz, Avrupayı istilâ edecekler...” [6, s. 98] ifadesi, dönemin liderlerinin halk arasındaki algısını vurgularken; “Ya Almanların kalesi ne olacak?” [6, 98] gibi sorular, sıradan bireylerin savaş stratejileri üzerine yaptığı tartışmalardaki detaylı ilgiyi yansıtır. Bununla birlikte, “dillerinin dönmediği frenkçe adların sıralandığı tartışma” [6, s. 99], bu tür söylemlerin çoğu zaman yetersiz bilgi ve eksik anlayış temelinde yapıldığını ima eder.

Zülfü ve bekçi gibi yan karakterler, savaşın toplumun farklı kesimlerindeki etkilerini betimlemek için kullanılır. Zülfü, “Çörçil, Hitler adlarını duya duya, bu adamların bir milletin başında bulunduklarını ve birbirlerine dış bilediklerini biliyor, fakat akıl da ötelere ermiyordu” [6, s. 99] ifadesiyle savaşın karmaşıklığını anlamakta güçlük çeken, sıradan halk figürünü temsil eder. Buna karşın, “Cadde’deki gazete sergisinde her sahaf bir gazetesinin, ilk sayfasındaki başlıkları heceleyerek okur...” [6, s. 99] gibi detaylar, bilgiye erişimin sınırlı olduğu bir dönemde bireylerin medya ve çevresel bilgilerle kendilerini bilgilendirme çabalarını vurgular.

“Savaşı kim mi kazanacak... Kim kazanacaktı, elbette bileği kuvvetli olan...” [6, s. 100] gibi ifadeler, halkın savaş hakkındaki görüşlerini ve bu görüşlerin bireyler arasında yarattığı gerilimi ortaya koyar. Bekçi Süleyman’ın gramofon çalarak tartışmayı sonlandırma çabası, savaşın sürekli gündemde olmasının getirdiği yorgunluğu ve bireylerin bundan duyduğu bıkkınlığı simgeler. “Bıkmadınız mı be, yeter... Alman da, İngiliz’e de, Rus’a da şimdi başlarım...” [6, s. 100] ifadesi, sıradan insanların savaşın küresel boyutlarından ziyade kendi günlük yaşamlarındaki etkilerine odaklandığını gösterir.

“Önce büyük harflerle dizilmiş başlıkları okudu. Nutuklar, şark-garp cepheleleri, Alman ve Rus resmi tebliğleri, esirlerin, cesetlerin resimleri, bir generalin sözleri...” [6, s. 24] şeklindeki anlatım, dönemin basın yayın organlarının diline ve içeriğine dair ipuçları sunarken, savaşın bireylerin zihin dünyasında yarattığı ağır etkileri gözler önüne serer. Oktay Akbal’ın romanlarında, savaşın medya aracılığıyla algılanışı ve bu algının toplum üzerindeki etkileri sıkça sorgulanır. “Sözde! dedi. Gazetelere kalırsa harp şimdiye kadar çoktan biterdi...” [6, s. 65] ifadesi, basının savaş haberlerini aktarma biçimine yönelik eleştirel bir yaklaşımı yansıtır. Bu cümle, dönemin medya organlarının savaşla ilgili haberlerini abartılı ya da yanıltıcı bir şekilde sunduğu yönündeki toplumsal algıya işaret eder.

Yazarın eserlerinde, savaşın medya aracılığıyla birey ve toplum üzerindeki etkisi belirgin bir şekilde işlenir. “Telefunken 33 model radyonun parazitler arasında verdiği haberleri bütün kahve halkı anlamaya çalışıyordu. Radyo birçok şeyler söylüyordu, ama anlayan kim!... Neyse Giritli ustabaşı onlara olup biteni anlatıyordu. Alman’la İngiliz kapışmışlardı, Polonya çiğnenmiş savaş kopmuştu. Gazetelerde perçemli sağ eli havada bir adamın sinir bozan suratı görünüyordu. İşte bu perçemli, bıyıklı dünyanın rahatını, huzurunu kaçırmıştı” [6, s. 75]. Bu pasaj, savaş döneminde bilgiye erişimin ne denli zor ve karmaşık olduğunu gözler önüne sermektedir. Radyonun teknik

sınırlamaları ve gazetelerin taraflı propagandaları, bireylerin savaşla ilgili gerçekleri kavramasını güçleştirmiştir. Giritli ustabaşı gibi toplumsal figürler, bu karmaşayı çözmek için devreye girse de, bilgiler genellikle eksik veya yorumlanmış bir şekilde aktarılmaktadır. Akbal, bu anlatımıyla savaşın yarattığı belirsizliğin yalnızca cepheyle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda günlük hayatın her anında hissedildiğini çarpıcı bir biçimde ortaya koyar.

“39 savaşın ilk günleri. Hitler, Mussolini adları herkesin dilindeydi...” [8, s. 20] ifadeleri, bu dönemde siyasetin gündelik konuşmalarda ne kadar baskın bir yer kapladığını gösterir. Özellikle, “Bir gün lise müdürü beni odasına çağırtmış, politika ile ilgili yazılar koymamamızı istemişti...” [8, s. 21] cümlesi, savaş yıllarında siyasi içerikli tartışmaların eğitim ve sosyal kurumlarda da tartışılmalı bir konu olduğunu ortaya koyar. Hitler ve Mussolini gibi liderlerin halk arasında sürekli konuşulması, bireylerin savaş liderlerini günlük yaşamlarının bir parçası haline getirdiğini ve bu liderlere dair detayların (Hitler’in Göring’e söyledikleri veya Mussolini’nin özel hayatı gibi) bir tür dedikodu malzemesi haline geldiğini gösterir.

Akbal’ın eserlerinde, radyo gibi kitle iletişim araçları, savaş yıllarındaki toplumsal ve bireysel deneyimleri anlamlandırma aracı olarak (Tablo 4) önemli bir yer tutar.

Tablo 4 – Medya, Tartışmalar ve Endişelerin Akbal Romanlarındaki Temsili

Tema	Savaş Dönemi Türkiye	Akbal’ın Romanlarındaki Temsili
Medya Yoluyla Bilgi Edinme	Radyo ve gazete haberleri aracılığıyla savaş gelişmelerinin takibi	Karakterlerin radyodan haber dinleme sahneleri, gazete başlıklarının yorumlanması
Savaşın Toplumsal Söyleme Yansıması	Kahvehanelerde, sokakta savaşın konuşulması	Roman kahramanlarının savaşa dair sohbetleri, politik dedikodular
Halkın Endişesi ve Belirsizlik	Savaş hakkında çelişkili bilgiler, geleceğe dair belirsizlik	Kahve halkının anlamadığı yabancı istasyonlar, felaket beklentisi
Savaş Liderlerinin Algısı	Hitler, Mussolini, Churchill gibi liderlerin sürekli gündemde olması	Karakterlerin Hitler ve Mussolini’yi gündelik yaşamın parçası hâline getirmesi
Medya Eleştirisi	Gazetelerin abartılı, umut dağıtan haberleri	“Gazeteye kalsa savaş çoktan biterdi” gibi medya eleştirileri
Toplumsal Yorgunluk	Savaş haberlerinden bıkkınlık, gündemden kaçma arzusu	Bekçi, ustabaşı gibi karakterlerin tartışmaları bitirme çabası, bıkkın ifadeler

Akbal’ın eserlerinde, İkinci Dünya Savaşı’nın ilk günleri, karakterlerin algıları ve dönemin toplumsal ruh hali üzerinden işlenir. “Ağustos 1939. Savaşın ilk günleri. Radyolarda Daladier’nin, Hitler’in sesi.” [11, s. 102] ifadesi, savaşın henüz başında bireylerin medya aracılığıyla liderlerin sesleriyle tanıştığını ve bu liderlerin savaşın simgesi haline geldiğini anlatır. “Eve dönmek, odama kapanmak, radyoyu açıp savaş haberlerini dinlemek...” [8, s. 23], “Radyoyu dinlerdim, arardım yabancı istasyonları...” [8, s. 70] ifadeleri de, savaş yıllarında radyonun toplumsal bilgi edinme ve iletişim aracı olarak nasıl hayati bir rol oynadığını vurgular. Düş Ekmeği romanında “Radyo akşam haberlerini veriyordu. Bir İngiliz muhbiri iki Alman denizaltısını batırmış. Karelya cephesinde Finliler Ruslara dayanıyorlar...” [11, s. 45] şeklindeki ifadeyle Akbal, radyo haberleri aracılığıyla dönemin atmosferini bireylerin algısında şekillendiren unsurlara dikkat çeker.

Nitekim İkinci Dünya Savaşı temalı Türk romanlarının genelinde olduğu gibi, Oktay Akbal’ın eserlerinde de savaş, dış politik gelişmelerin ötesinde, bireylerin zihinsel dünyasında derin korkular ve ahlaki gerilimlerle temsil edilir [12, s. 125] Bu ifadeler savaşın aynı zamanda bir bilgi ve algı savaşı olduğunu da ima eder.

Sonuç

Oktay Akbal'ın romanları, İkinci Dünya Savaşı'nın bireysel ve toplumsal etkilerini çok yönlü bir şekilde ele alarak, bu dönemin insan yaşamında yarattığı derin izleri gözler önüne serer. Akbal, savaşın fiziksel boyutundan ziyade, bireylerin zihinlerinde ve duygularında bıraktığı izleri anlatma konusunda başarılı bir edebi dil geliştirmiştir. Savaşın bireyler üzerindeki psikolojik etkilerini, gündelik yaşamın sıradan anlarına ve sıradan insanların içsel dünyalarına odaklanarak işler. Bu yönüyle Akbal, yalnızca savaşın değil, aynı zamanda savaşa dair korkuların, kaygıların ve umutların toplumsal hayatta nasıl yankı bulduğunu derinlemesine sorgular.

Yazarın eserlerinde medya araçlarının —gazete ve radyonun— savaş algısını şekillendirmedeki rolü, savaşın bireyler üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir bağlam sunar. Karakterler, savaş haberleri ve tartışmalarla dolu bir dünyada, yaşama coşkusunu ve umudunu ayakta tutmaya çalışırken, bu durum okuyucular için dönemin ruhunu hissettiren bir pencere açar (Tablo 5). Ayrıca, Akbal'ın romanlarında sinema gibi kültürel faaliyetler üzerinden oluşturulan sosyal bağlar, savaş yıllarında toplumsal dayanışmanın nasıl yaşandığına dair ipuçları sunar.

Tablo 5 – İkinci Dünya Savaşı'nın Oktay Akbal Romanlarındaki Temsili – Sonuç Özeti Tablosu

Analiz Alanı	Temel Bulgular	Edebi Temsil Biçimi
Ekonomik ve Toplumsal Etkiler	Karne sistemi, yoksulluk, sınıfsal ayrışma, toplumsal çöküş	Sokak hayatı, geçim sıkıntısı, sınıfsal diyaloglar, gerçekçi mekân tasvirleri
Psikolojik Yıkım ve Savaş Korkusu	Gençlik endişesi, ölüm korkusu, varoluşsal kaygı, melankoli	İç monologlar, korku dolu anılar, savaş dedikodularına tepkiler, geleceğe dair umutsuzluk
Medya ve Gündelik Hayat	Radyo ve gazete etkisiyle kaygının artması, çelişkili bilgi, tartışma ortamı	Radyo dinleme sahneleri, gazete başlıkları, kahvehane tartışmaları, medya eleştirisi
Yazarın Bireysel Belleği ve Kuşak Kaygısı	“Yazar olamadan ölmek” korkusu, savaşın kuşağa yüklediği ruhsal ağırlık	Otobiyografik anlatım, gençlik dönemine dönüşler, kuşak temsili

Oktay Akbal'ın romanları, İkinci Dünya Savaşı'nın edebi bir temsili olarak, birey ve toplum arasındaki dinamikleri keşfetmek için güçlü bir kaynak niteliği taşır. Savaşın yarattığı korku, belirsizlik ve umut üçgeninde şekillenen bu eserler, savaşın yalnızca tarihsel bir olay değil, insan yaşamını çok boyutlu bir şekilde etkileyen bir olgu olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda, Akbal'ın eserleri, savaşın edebiyat üzerindeki yansımalarını incelemek isteyen araştırmacılar için zengin bir malzeme sunarken, aynı zamanda dönemin sosyo-psikolojik gerçekliklerine dair derin bir anlayış sağlar. Böylelikle, Akbal'ın romanları, savaşın bireysel ve toplumsal etkilerini anlamak için bir rehber niteliği taşımaktadır ve bu etkilerin bugün dahi geçerliliğini koruyan izlerini bizlere hatırlatmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Metinsoy M. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum. – İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, 2017. – 584 s.
2. Metinsoy M. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Savaş ve Gündelik Yaşam. – İstanbul: Homer Kitabevi, 2007. – 584 s.
3. Enginün İ. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı. – İstanbul: Dergâh yayınları, 2021. – 542 s.
4. Akbal O. Anı Değil Yaşam. – İstanbul: Cumhuriyet kitapları, 2006. – 136 s.

5. Çılgın A.S. Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı. – İstanbul: Dergâh yayınları, 2003. – 253 s.
6. Akbal O. Garipler Sokağı. – İstanbul: Tekin yayınevi, 1980. – 122 s.
7. Akbal O. Suçumuz İnsan Olmak. – İstanbul: Varlık yayınları, 1957. – 152 s.
8. Akbal O. Batık Bir Gemi. – İstanbul: Cumhuriyet yayınları, 2009. – 98 s.
9. Akbal O. İnsan Bir Ormandır. – İstanbul: Doğan Egmont yayıncılık, 2019. – 115 s.
10. Çakır P. Oktay Akbal'ın Romanlarında Eleştirel Gerçekçilik: Doktora Tezi. – Samsun, 2017. – 188 s.
11. Akbal O. Düş Ekmeği. – İstanbul: Can yayınları, 1988. – 105 s.
12. Güngördü O.B. The Image of World War II-Era Germany in the Turkish Novel // Bilig. – 2019. – №89. – S. 121–142.

REFERENCES

1. Metinsoy M. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum [Turkey in World War II: State and Society in Everyday Life]. – İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, 2017. – 584 s. [in Turkish]
2. Metinsoy M. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Savaş ve Gündelik Yaşam [Turkey During World War II: War and Everyday Life]. – İstanbul: Homer Kitabevi, 2007. – 584 s. [in Turkish]
3. Enginün İ. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı [Turkish Literature of the Republican Era]. – İstanbul: Dergâh yayınları, 2021. – 542 s. [in Turkish]
4. Akbal O. Anı Değil Yaşam [Not a Memoir, But Life]. – İstanbul: Cumhuriyet kitapları, 2006. – 136 s. [in Turkish]
5. Çılgın A.S. Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı [World War II in Turkish Novels and Short Stories]. – İstanbul: Dergâh yayınları, 2003. – 253 s. [in Turkish]
6. Akbal O. Garipler Sokağı [Street of the Poor]. – İstanbul: Tekin yayınevi, 1980. – 122 s. [in Turkish]
7. Akbal O. Suçumuz İnsan Olmak [Our Crime is Being Human]. – İstanbul: Varlık yayınları, 1957. – 152 s. [in Turkish]
8. Akbal O. Batık Bir Gemi [A Sunken Ship]. – İstanbul: Cumhuriyet yayınları, 2009. – 98 s. [in Turkish]
9. Akbal O. İnsan Bir Ormandır [A Human Is a Forest]. – İstanbul: Doğan Egmont yayıncılık, 2019. – 115 s. [in Turkish]
10. Çakır P. Oktay Akbal'ın Romanlarında Eleştirel Gerçekçilik: Doktora Tezi [Critical Realism in the Novels of Oktay Akbal: Doctoral Thesis]. – Samsun, 2017. – 188 s. [in Turkish]
11. Akbal O. Düş Ekmeği [Bread of Dreams]. – İstanbul: Can yayınları, 1988. – 105 s. [in Turkish]
12. Güngördü O.B. The Image of World War II-Era Germany in the Turkish Novel [The Image of World War II-Era Germany in the Turkish Novel] // Bilig. – 2019. – №89. – S. 121–142. [in Turkish]